

Бошко М. Бранковић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет

Милан Мицић**

Матица српска
Нови Сад

Кратко или претходно саопштење

УДК 94(470):929 Самарџија М.

DOI: 10.7251/SIC2407007B

ЗАБОРАВЉЕНО СЈЕЋАЊЕ МИЛОША САМАРЏИЈЕ

Апстракт: Аутори, кроз кратки текст, презентују сјећање Милоша Самарџије на његов ратни и животни пут, од мобилизације у аустроугарску војску у Првом свјетском рату 1917. године, преко заробљавања и ступања у Прву српску добровољачку дивизију крајем 1917. године и преласка у Радничку сељачку црвену армију почетком 1918. године, и на крају повратка у родну Буковачу поред Босанског Петровца крајем 1921. године. На основу сјећања, које је Милош Самарџија забиљежио средином педесетих година прошлог вијека, на свега двије странице, а које до данас није угледало свјетлост дана, аутори су отргли од заборава још једно сјећање учесника Првог свјетског рата и Октобарске револуције у Русији.

Кључне ријечи: Милош Самарџија, Први свјетски рат, Октобарска револуција, учесник, сјећање.

* bosko.brankovic@ff.unibl.org

** mmicic@maticasrpska.org.rs

Прошлост српског народа неисцрпна је ризница коју стално изнова треба откривати и презентовати како би била сачувана од заборавља, јер немамо луксуз да наше потомке лишимо њихове прошлости, њихових предака. Познавањем историје сопственог народа основа је на којој се гради сигурнија будућност. Проучавањем прошлости народа којем припадамо стичемо свијест о припадности одређеној историјској заједници што нас наводи на закључак о постојању трансгенерацијске одговорности уз упозорење на постојање моралног јединства историјског времена.¹ О улози историјског наслеђа тешко је говорити ако нисмо превазишли схватање које носи друштво заборавља и површности, у којем површност може, а често и хоће, да потискује сазнања о прошлости.² Памћење је одлика свијести човјека као појединца, али је истовремено и одлика колективне и друштвене свијести.³ У случају недостатка памћења дошли би у питање темељи идентитета и смисленог поступања, јер „као што се индивидуално памћење интегрише у заједничко тако и друштвено памћење суштински утиче на изградњу не само социјалног него и личног идентитета.“⁴ Нажалост, често се дешавало, да човјек у наметнутим историјским околностима није био у могућности да влада контекстом свог историјског живота, због чега његови поступци у вртлогу историје нису имали жељени смјер.⁵ У неким историјским моментима прошлост је добијала значење из садашњости, што је за посљедицу имало наметање критеријума по којима се чувао или брисао садржај памћења.⁶

На савременом истраживачу прошлости је терет да не подлегне различитим факторима који га могу поколебати да некритички приступи истраживању и презентовању прошлости, јер „сви историјски извори који

¹ Богољуб Шијаковић, *Присутност трансценденције: хеленство, хришћанство, философија историје* (Београд: Службени гласник, ПБФ, 2013), 10; Бошко М. Бранковић, *Траговима прошлости* (Бања Лука: Архив Републике Српске, Удружење архивских радника Републике Српске, 2023), 11.

² Бошко М. Бранковић, „Прилог проучавању историје породице Милановић“, *Синеза*, 3/3 (2022): 55; Бранковић, *Траговима прошлости*, 11.

³ Шијаковић, *Присутност трансценденције...*, 66; Бранковић, *Траговима прошлости*, 12.

⁴ Шијаковић, *Присутност трансценденције...*, 66; Бранковић, *Траговима прошлости*, 12.

⁵ Шијаковић, *Присутност трансценденције...*, 10; Бранковић, *Траговима прошлости*, 12.

⁶ Шијаковић, *Присутност трансценденције...*, 67; Бранковић, *Траговима прошлости*, 12.

се заснивају на људској перцепцији субјективни су“, а тој субјективности се треба супротстављати на начин да кроз различите изворе, па тако и оне усмене „скидамо слојеве памћења, урањамо дубоко у његову таму у нади да ћемо доћи до скривене истине.“⁷ „У свијету у којем живимо постоје видљиви и невидљиви трагови прошлости. И једни и други су битни јер говоре много о онима који су их остављали и онима који их проналазе. Ови трагови постају посебно важни након протока одређеног времена јер управо тад почињу да говоре: „тишином коју треба разумјети“. Сваки сегмент прошлости урезан је у садашњост показујући своју трајност и несаломљиву везу прошлости и будућности.“⁸

Прошлост српског народа у Босни и Херцеговини садржи велики број људи који су се на различите начине у различита времена и са различитим успјесима борили за остварење националних, социјалних или политичких циљева.⁹ Аранђел Смиљанић, када пише о једном од тих људи, закључује сљедеће: „Међу њима је много оних који су познати широј јавности, али је сасвим сигурно више оних који остају непознати, помало или у потпуности заборављени. Њихова активност је обично просторно и временски ограничена, те су познати у локалним оквирима. Сјећање на њих се одржава док су живи њихови најближи сродници, пријатељи и комшије, а када и они напусте животну позорницу, полако их прекрива тама заорава. Ту и тамо се помену код ближих или даљих потомака, али све остане на томе. Срећом свјесни појединци, обично истомишљеници и суборци, у дјелима различитог карактера, намјене и вриједности, биљежили су њихову активност, те су на тај начин лик и дјело тих важних особа за нашу историју спасени од потпуног заорава.“¹⁰ Овдје треба додати, да постоје и оне особе које су саме забиљежиле сјећања на своје учешће у одређеним историјским дешавањима, али из неког разлога та сјећања никада нису угледала

⁷ Пол Томпсон, *Глас прошлости. Усмена историја*, превео с енглеског Ђорђе Трајковић (Београд: CLIО, 2012), 186.

⁸ Бранковић, *Траговима прошлости*, 22.

⁹ Аранђел Смиљанић, „Заборављени херој Дмитар Смиљанић“, *Градишки зборник*, XXIV/24 (2022): 104.

¹⁰ Исто, 104–105.

свјетлост дана, те су нека неповратно изгубљена у вртлогу времена, док су нека, захваљујући савјесним појединцима доживјела своје објелодањивање, а са тим и отимање од заборава свог аутора.

Једна од особа чије сјећање је било „затворено“ у старој кутији испод прашњаве греде родитељске куће више од пола вијека је и сјећање Милоша Самарџије, сељака земљорадника из села Буковача код Босанског Петровца. Захваљујући Здравку Самарџији, унуку од Милошевог рођеног брата Илије, његово (Милошево) сјећање написано педесетих година прошлог вијека преживјело је до данашњег времена све недаће које су пратиле његове индиректне потомке и доживјело да свог аутора упишу у историју Срба учесника Првог свјетског рата и Октобарске револуције у Русији. Иако кратко, написано на свега двије странице, довољно је да прикаже пут од преко 13.000 километара које је овај земљорадник прешао у времену од 1917. године, када је мобилисан у аустроугарску војску, до краја 1921. године када се вратио из Русије у родно село Буковачу, пут пун животних недаћа и срећних околности које су му сачувале живот и вратиле га на родитељски праг.

Милош Самарџија је рођен у селу Буковача (котар Босански Петровац) 1896. године¹¹ као најстарије дијете Пере и Стане, рођене Кеџман. Перо и Стана су, поред Милоша, изродили још шесторо дјеце, и то синове: Илију (1898), Вају (1904) и Душана (1908), и кћери: Цују (1900), Мику (1902) и Смиљу (1906). Милош је завршио четири разреда основне школе. Школу је похађао у родном селу Буковача. Још као ђак основац помагао је родитељима око пољопривредних послова, што је наставио радити и након што је завршио школовање.¹²

¹¹ Према изјави Здравка Самарџије, Милош је рођен 1896. године. Душан С. Ковачевић у својој књизи „Села Бара, Буковача, Дринић, Ведро Поље: 1700–2006“, наводи да је рођен 1890. године. Душан С. Ковачевић, *Села Бара, Буковача, Дринић, Ведро Поље: 1700–2006* (Буковача: Мјесна заједница, 2007), 139.

¹² Податке о Милошевим родитељима, браћи, сестрама и школовању ауторима је дао Здравко Самарџија.

Након што је Аустроугарска монархија објавила рат Србији 1914. године¹³ и кренула са мобилизацијом у покрајинама Босни и Херцеговини,¹⁴ Милош због година није одмах мобилисан. Мобилисан је 1917. године и одмах је послат на Источни фронт.¹⁵ Крајем исте године заробљен је од стране руске војске. Након што је заробљен и спроведен у логор, пријавио се за добровољца у српској војсци.¹⁶ Распоређен је у Прву српску добровољачку дивизију.¹⁷ О томе Милош у својим сјећањима кратко пише, наводећи сљедеће:¹⁸ „Прво што сам ступио у партизански одред Радничке сељачке Црвене Армије. Био сам у првој Српској добровољачкој дивизији, а која је формирана у Одеси у Русији.“¹⁹ О свом учешћу у Првој српској добровољачкој дивизији Милош кратко пише, само наводећи да је са дивизи-

¹³ Аустроугарска монархија је објавила рат Краљевини Србији отвореним телеграмом, који је послала 28. јула 1914. године у 11:10 сати. Мирослав Перишић, *Сарајевски атентат – повратак документима* (Вишеград: Андрићев институт, 2014), 284; Бошко М. Бранковић, Милан Мицић, *Петровчани српски добровољци и њихово насељавање у Војводину (1914–1941)* (Нови Сад: Сајнос, Удружење „Петровчани“, 2022), 107.

¹⁴ Пробну мобилизацију у покрајинама Босни и Херцеговини окупационе власти извршиле су у мају 1913. године. Срби су били незадовољни овом мобилизацијом, док муслимани и римокатолици нису показивали незадовољство. Сљедећа мобилизација извршена је 1914. године и тад су војни обавезници из окупираних покрајина распоређени у четири босанскохерцеговачке регименте и један босанскохерцеговачки ловачки батаљон. Након што је Аустроугарска монархија објавила рат Краљевини Србији, ове четири регименте и ловачки батаљон су упућени на фронт. Бранковић, Мицић, *Петровчани српски добровољци...*, 106.

¹⁵ У току рата, у састав аустроугарских војних трупа из среза Босански Петровац мобилисано је укупно 5.473 војника. Бранковић, Мицић, *Петровчани српски добровољци...*, 129.

¹⁶ Ковачевић, *Села Бара, Буковача, Дринић, Ведро Поље...*, 139.

¹⁷ Први пук Српског добровољачког одреда формиран је 2. фебруара 1916. године. У марту су формиран 2. и 3. пјешадијски пук, а формирање 4. пјешадијског пука почело је 23. априла 1916. године. Прва српска добровољачка дивизија формирана је у Одеси 16. априла 1916. године. Дивизија је имала двије бригаде са по два пука. Милан Мицић, *Незапамћена битка. Српски добровољци у Русији 1914–1918* (Ново Милошево: Банатски културни центар, 2016), 75; Славко Мика Мићевић, *Српски добровољци у ратовима 1912–1918* (Бања Лука: Бањалучке новине, 1998), 52; Бранковић, Мицић, *Петровчани српски добровољци...*, 134.

¹⁸ Аутори нису вршили правописне и граматичке корекције у тексту Милоша Самарџије.

¹⁹ Милош Самарџија, *Подаци о учешћу у Октобарској револуцији*. Рукопис из породичне заоставштине. Рукопис се налази у посједу Здравка Самарџије.

зијом кренуо „преко Сибира Партабуру²⁰“, те да је дивизију напустио „код града Крстојевског²¹“, гдје је „ступио у одред Радничке сељачке Армије.“²²

О учешћу у Црвеној армији, Милош опширно пише у својим сјећањима. Према сјећањима, он је након напуштања Прве српске добровољачке дивизије провео неколико дана у Краснојарску одакле је са Русима који су приступили Црвеној армији „пребачен у град Тамски²³“, гдје је наставио службу у саставу Црвене армије.²⁴ Све ово се дешавало у јануару 1918. године. Са одредом је остао у граду Томск до јуна 1918. године. Према сјећању командант одреда је био „Товариш Усијаров²⁵“. Самарџија је био распоређен у одред минобацача.²⁶

У сјећањима као први ратни задатак у којем је учествовао његов одред Самарџија је описао сукоб „код једног општинског мјеста Оловјано (...) са ове стране рјеке Енисеа“, наводећи да је „на тој великој рјечи био (...) жељезнички мост (...) који је био срушен.“²⁷ Овдје би се могло погрешно протумачити да се радило о сукобу на ријеци Јенисеј (Енисеј). Међутим, на основу текста у наставку може се закључити да је Самарџија учествовао на Манџурском фронту и у сукобима на ријеци Онон (Онон). О учешћу на Манџуријском фронту, Самарџија пише: „У састав нама дошли су Омски и Краснојевски²⁸ одред што нам је био главни комадант Товариш Гаљуков²⁹ и ту су са њима били још и Лазар и Лавров (...) и сјећам се да је мојој чети у којој сам се ја налазио био начелник Миша Смокатић, који је са нама учествовао на том Манџурском фронту. Ми смо се са непријатељем борили цјело љето и јесен све до зиме,³⁰ а у Царској војсци Сименова³¹ било је и кинеза, јер смо ми на бојишту налазили и мртвих њихових лешева када

²⁰ Петроград (Санкт-Петербург) је град у сјеверозападној Русији (прим. аутора).

²¹ Краснојарск (Красноярск) је град који се налази у јужном дијелу средњег Сибира, на обје обале ријеке Јенисеј (прим. аутора).

²² Самарџија, *Подаци о учешћу у Октобарској револуцији*.

²³ Томск (Томск) је град који се налази у западном дијелу Сибира. (прим. аутора)

²⁴ Самарџија, *Подаци о учешћу у Октобарској револуцији*.

²⁵ Друг Усијаров (прим. аутора).

²⁶ Самарџија, *Подаци о учешћу у Октобарској револуцији*.

²⁷ Исто.

²⁸ Краснојарски одред (прим. аутора).

²⁹ Друг Гаљуков (прим. аутора).

³⁰ Временски оквир борби односи се на 1918. годину (прим. аутора).

³¹ Григориј Михаиљович Семенов (Григорий Михайлович Семенов) (прим. аутора).

смо их потјерали коначно преко границе Мандалије,³² онда смо остали још неко вријеме у варошици Барзи,³³ а они су били у граду Цито.³⁴³⁵

Самарџија је са својим одредом учествовао и у борбама са трупама адмирала Александра Васиљевича Колчака почетком 1919. године. О овој сукобу, Самарџија у сјећањима пише: „После неко време наши су одреди били пребачени на (...) фронт гдје се отпочело са много жешћом борбом против Бјеле Гарде адмирала Калчока³⁶ и чехословачке војске која се пробијала према Владивостоку.³⁷ Са чехословачком и Бјелогардејском војском и с њима се срели пред градом Иркмерским³⁸ гдје су они са много већим бројем војске и бољим наоружањем бацили назад и морали смо се пред њима повлачити са краћим борбама до самога града Благовешчак³⁹ до Кинеске границе.“⁴⁰ Након повлачења до Благовјешченска, Самарџијин одред се расуо по селима око самог града кријући се од одмазде Колчачових присталица. Самарџија се кретао на релацији између мјеста Иваново⁴¹ и Средња Бијела.⁴² На овој релацији Самарџија је остао до љета 1919. године, када је заједно са остатком дружине пребачен у Владивосток, гдје се, заједно са неколико сабораца, крио до септембра исте године, када су, како пише, „ухватили везу са неким друговима и ступили у војску генерал Гајде⁴³ коју је он тајно организовао.“⁴⁴ Из овога се може закључити да је Самарџија био у трупама генерала Гајде, који је подигао устанак у Вла-

³² Монголија (прим. аутора).

³³ Борзја (Борзя) је град у Русији у Забајкалском крају (прим. аутора).

³⁴ Чита (Чита) је град у Русији у Забајкалском крају (прим. аутора).

³⁵ Самарџија, *Подаци о учешћу у Октобарској револуцији*.

³⁶ Александар Васиљевич Колчак (Александр Васиљевич Колчак) (прим. аутора).

³⁷ Владивосток (Владивостоок) је град у Русији, који је центар Приморске покрајине и највећи град у регији Далекоисточни федерални округ (прим. аутора).

³⁸ Иркутск (Иркутск) је град у Русији, центар је Иркутске области у Сибиру (прим. аутора).

³⁹ Благовјешченск (Благовешченск) је град у Русији, центар је Амурске области (прим. аутора).

⁴⁰ Самарџија, *Подаци о учешћу у Октобарској револуцији*.

⁴¹ Село Ивановка (Ивановка) налази се у Инокентјевском селсовјету у Завитинском округу, Амурска област у Русији (прим. аутора).

⁴² Вјероватно се ради о селу Белый Яр у Амурској области у Русији, удаљеном око 160 километара од села Ивановка (прим. аутора).

⁴³ Генерал-мајор Радола Гајда (Рудолф Гајдл) (прим. аутора).

⁴⁴ Самарџија, *Подаци о учешћу у Октобарској револуцији*.

дивостоку против владе Колчака у Омску. Устанак се десио 17–18. новембра 1919. године. Генерал-потпуковник Сергеј Николајевич Розанов, који је предводио трупе Колчака, након почетних борби је одустао од гушења устанка, супротно наређењима, и дозволио је Гајди да напусти град. Пошто је ступио у одред генерала Гајде, Самарџија се убрзо нашао у борбама са царском војском око града Владивостока. У својим сјећањима о овим борбама он је написао: „(...) а када је генерал Гајда прикупио и организовао већи број војске онда је ударио на град Владивосток, а који је држала Царска војска генерала Розанова⁴⁵ (...) Са њихове стране на нас је ударила и јапанска војска⁴⁶ (...) са мора су нас почели тући са својих ратних бродова са топовима, а војска нас опколила са свију страна на жељ. станици Владивостока. У 4 сата ноћи ја сам био заробљен од стране јапанске војске, као и већи број мојих другова руса.“⁴⁷

Поред Самарџије у јапанско заробљеништво доспјело је још девет Југословена, али он не наводи њихова имена. У заробљеништву је провео два и по мјесеца. Често је вођен пред јапански војни суд на испитивање. Самарџија наводи да су Јапанци свако вече у току два и по мјесеца, колико је провео у заробљеништву, из затвора одводили заробљенике и стријељали. Према сопственом свједочењу, Самарџија и неколицина другова су спасени захваљујући интервенцији Француза. Он у сјећањима наводи да су их Французи „одвели у своју команду“ гдје су „остали до марта 1920. године“ када су их предали „југословенској команди на другу рјечку код Владивостока“.⁴⁸ На крају сјећања, Самарџија каже да су након предаје југословенској команди, он и другови „морали чекати евакуацију у Југославију“.⁴⁹

Према свједочењу Здравка Самарџије, Милош се у Буковачу вратио крајем 1921. године. Здравко наводи да је према причању старијих члано-

⁴⁵ Генерал-потпуковник Сергеј Николајевич Розанов (Сергей Николаевич Розанов) (прим. аутора).

⁴⁶ Први јапански војници искрцали су се у луку Владивосток 5. априла 1918. године и од тад Јапан активно учествује у рату тежећи освајању Сибира.

⁴⁷ Самарџија, *Подаци о учешћу у Октобарској револуцији*.

⁴⁸ Исто.

⁴⁹ Исто.

ва породице запамтио да се Милош у Буковачу вратио тако што је бродом из Владивостока стигао у Сплит, а из Сплита преко Книна и Дрвара стигао у Босански Петровац. Вјероватно је Милошев пут повратка дуг годину и по дана везан за његово учешће у трупима Црвене армије. О проблемима приликом њиховог повратка у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, Иван Д. Очак пише сљедеће: „Југословенима бившим ратним заробљеницима, а нарочито бившим црвеноармејцима, природно, није било лако да се врате у отаџбину. Како се види из жалби бивших ратних заробљеника, када су се обраћали Српској војној мисији у вези са репатријацијом, одговарано им је да као бољшевици неће бити пуштени у домовину и подсећани су, на пример, на одлазак из Добровољачког корпуса. Осим објективних тешкоћа, постојали су и други разлози: сметње које су стварале реакционарне југословенске власти.“⁵⁰

Милош Самарџија због учешћа у Октобарској револуцији није уписан у списак добровољаца у Првом свјетском рату. Такође, до данас је остало нејасно да ли се његово име појавило у неком списку учесника Октобарске револуције. Према, ауторима текста, доступним подацима, његово име се појављује код Душана С. Ковачевића у књизи „Села Бара, Буковача, Дринић, Ведро Поље: 1700–2006“, у којој се само наводи податак да је заробљен у Русији.⁵¹ Иако се Милош Самарџија није нашао у списку добровољаца, нашао се његов стричевић Тодор Самарџија, који је колонизирао у Подлокањ. Поред Тодора у Подлокањ су колонизирала и Милошева браћа Вајо и Илија. Илија се убрзо вратио у родну Буковачу.⁵²

Милош се 1930. године оженио Милком Симишић из Дрвара. Нису имали дјеце. До краја живота су се бавили обрадом земље. Милка је умрла 1943. године од тифуса, а Милош 1961. године од карцинома грла. Интересантно је да Милош послје повратка из Русије до краја живота није отишао даље од Босанског Петровца.⁵³

⁵⁰ Иван Д. Очак, *Југословени у Октобру* (Београд: Народна књига, 1967), 319.

⁵¹ Погледати: Ковачевић, *Села Бара, Буковача, Дринић, Ведро Поље...*, 139.

⁵² Бранковић, Мицић, *Петровчани српски добровољци...*, 225.

⁵³ Податке о животу Милоша Самарџије послје повратка из Русије ауторима је дао Здравко Самарџија.

Милош (Перо) Самарџија

Самарџија Милош из
села Буковаче
Бос. Штросовач
учесник Октобарске револуције
од 1918 и 1919 године.

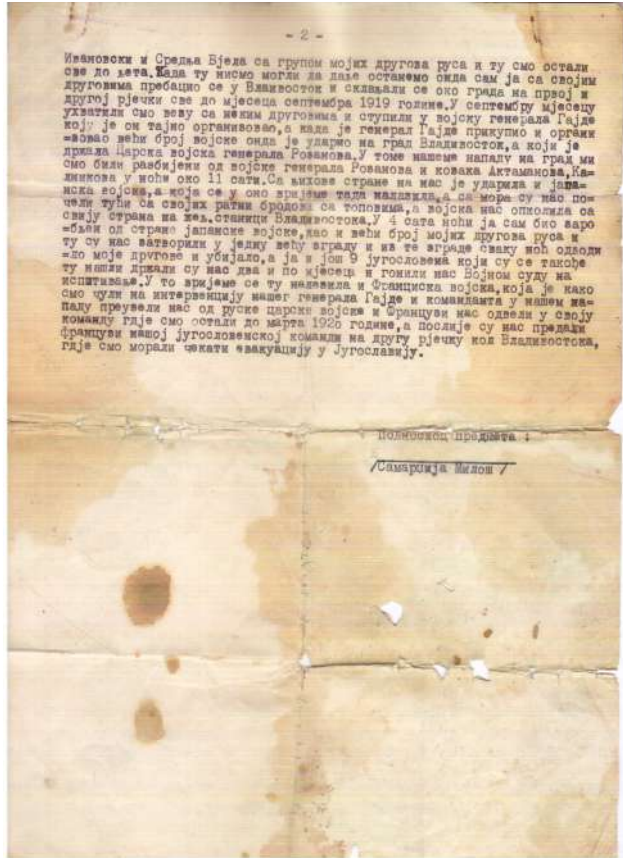
ОДБОР ЗА ИЗДАВАЊЕ СПОМЕНИЦА ОКТОБАРСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ,
Исторички архив Ц.К.С.К.Д. /

БЕОГРАД

Подаци о учешћу у Октобарској револуцији.

Прво што сам ступио у партизански одред Радичиће седиште Црвена Армија је. Био сам у првој Српској доброволачкој дивизији, а која је формирана у Одеси у Русији. Евакуацијом доброволцаца на Русије која је друга брига да 1. дивизија кренула преко Сибира Петрограду, а када смо дошли код града Кротојевског ја сам ту остао и ступио у одред Радичиће седиште Армија, а после неколико дана ја сам са још неколико другова руских војника пребачен у град Тамка, који је у непосредној близини Кротојевског и ту наставио службу. У Тамском одреду Радичиће седиште Црвена Армија био је било у мјесцу Јануару 1918 године.

У томе граду остао смо све до јуна мјесца, а у тој новој јединици до- бро се сјећам да ми је био командант товариш Устијаров, а у томе одреду сам био одређен као марињаци, а када је отпочео фронт и на Мађарска је се појавили Атаман Јанов са својим ковањима. Ми смо, тј. наш Тамка одред кренули у онема правцу Сенисуа, а то ми је остало у памћењу да смо једном имамо почили борбу код једног општинског мјеста Сарајчино и ту смо били са оне стране ријеке Висока, а они са оне друге стране. На тој великој ријеци био је железнички мост, а који је био оружан. По неко доба ноћи ми смо се са њима прелије ријеку са пушкама, митраљезима и бацачима, а они су имали и топове и та борба је трајала преко пола ноћи, а они су се тада морали повући и када је наша војска се сутрадан пребацила са славонима и дали се у потјеру на непријатељама. У саставу нама дошли су Сиски и Хрватски одред што нам је био главни командант Товариш Гадуков и ту се били са њима још и Давар и Евров и с њима се тако почело и ја сам их видио и сјећам се да је мојој ети у којој сам се ја налазио био начелник Нема Симоновић, који је са нама учествовао на том Бабурском фронту. Ми смо се на непријатељски борили цијело лето и јесен све до зиме, а у Царској војсци заменио био је још један, јер смо ми на бојном мјесту и морали издати ознаке када смо их потјерали командант према границе Мајданске онда смо обуставили неко вријеме у марињаци Баран, а они су били у граду Што и Манџурја. После неко време нама су одреду били пребачени на висојаски фронт гдје се отпочело са многом вештом борбом против Бјеле Гарде адмирала Колчова и чехословачке војске која се пребацила према Благовозову, на чехословачком и Бјелогорској војској и с њима се сретли пред градом Приморским гдје су они са много већим бројем војске и војним наоружањем бацили напад и морали смо се пред њима повлачити са крајним борбама до самог града Благовозови до Плавске границе. То је било се сјећам било зиме 1919 године, а када ми нисмо могли даље оићи смо се расули по селима око града Благовозовског и тамо се крили у селима, ја се сјећам да сам био у седи

Милош Самарџија, *Подаци о учешћу у Октобарској револуцији.*

Извори и литература:

Необјављени извори:

Милош Самарџија, *Подаци о учешћу у Октобарској револуцији.* Рукопис из породичне заоставштине. Рукопис се налази у посједу Здравка Самарџије.

Објављени извори:

Перишић, Мирослав, *Сарајевски атентат – повратак документима* (Вишеград: Андрићев институт, 2014).

Литература:

- Бранковић, Бошко М., „Прилог проучавању историје породице Милановић“, *Синеза*, 3/3 (2022): 45–57.
- Бранковић, Бошко М., *Траговима прошлости* (Бања Лука: Архив Републике Српске, Удружење архивских радника Републике Српске, 2023).
- Бранковић, Бошко М., Мицић, Милан, *Петровчани српски добровољци и њихово насељавање у Војводину (1914–1941)* (Нови Сад: Сајнос, Удружење „Петровчани“, 2022).
- Ковачевић, Душан С., *Села Бара, Буковача, Дринић, Вегро Поље: 1700–2006* (Буковача: Мјесна заједница, 2007).
- Мићевић, Славко Мика, *Српски добровољци у ратовима 1912–1918* (Бања Лука: Бањалучке новине, 1998).
- Мицић, Милан, *Незапамћена битка. Српски добровољци у Русији 1914–1918* (Ново Милошево: Банатски културни центар, 2016).
- Очак, Иван Д., *Југословени у Октобру* (Београд: Народна књига, 1967).
- Смиљанић, Аранђел, „Заборављени херој Димитар Смиљанић“, *Градишки зборник*, XXIV/24 (2022): 104–114.
- Томпсон, Пол, *Глас прошлости. Усмена историја*, превео с енглеског Ђорђе Трајковић (Београд: СЛЮ, 2012).
- Шијаковић, Богољуб, *Присутност трансценденције: хеленство, хришћанство, филозофија историје* (Београд: Службени гласник, ПБФ, 2013).

Boško M. Branković
Milan Micić

THE FORGOTTEN MEMORY OF MILOŠ SAMARDŽIJA

Summary: *The history of Serbs in Bosnia and Herzegovina contains a large number of names of people who fought in different ways, at different times, and had different successes in the creation of national, social, or political goals. Many names are accidentally or intentionally forgotten. One of those names is the name of Miloš Samardžija, a farmer from the village of Bukovača near Bosanski Petrovac. The authors, through a short text, present the memory of Miloš Samardžija, a man whose memory of his participation in the First World War and October Revolution was “closed” in an old box under a dusty beam in his parents’ house for more than half a century. Thanks to Zdravko Samardžija, the grandson of Miloš’s brother Ilija, his (Miloš’s) memory written in the fifties of the last century has survived all the misfortunes that followed his indirect descendants until today and lived to register its author in the history of the Serbs who participated in the First World War and the October Revolution in Russia. Although short, written on only two pages, it is sufficient to show the journey of over 13,000 kilometers that this farmer traveled in the period from 1917, when he was mobilized in the Austro-Hungarian army, until the end of 1921, when he returned from Russia to his native village of Bukovača.*

Keywords: *Miloš Samardžija, the First World War, October Revolution, participant, memory.*